

Slimības un veselības jēdzieni fenomenoloģiskā perspektīvā

Māra Grīnfelde

Rīgas Stradiņa universitāte, Humanitāro zinātņu katedra, Latvija

Ievads. Medicīnas filozofijas ietvaros tradicionāli tiek nošķirtas divas veselības teorijas – biostatistiskā veselības teorija, ko pārstāv Kristofers Borse (*Boorse*) un holistiskā veselības teorija, ko pārstāv Lenarts Nordenfelts (*Nordenfelt*). Pētnieciskajā literatūrā [Svinaeus, 2000] pirmā tiek raksturota kā bioloģiskajās funkcijās balstīta veselības teorija, kuras centrā atrodas organisms, savukārt otrā – kā spējās balstīta veselības teorija, kuras centrā atrodas persona tās mijiedarbībā ar vidi. Vai arī fenomenoloģija ar tās orientāciju uz subjekta pārdzīvojumu var sniegt rīkus, ar kuru palīdzību aprakstīt veselības un slimības fenomenus? Mēģinājumu fenomenoloģiski domāt par veselību piedāvā vācu filozofs Hanss-Georgs Gadamers (*Gadamer*) savā 1993. gada darbā “*Über die Verborgenheit der Gesundheit*”. Veselību viņš apraksta kā indivīda pasaulē būšanas (*In-der-Welt-Sein*) un kopā ar citiem būšanas (*Mit-den-Menschen-Sein*) stāvokli jeb kā pasaulē būšanas darbības struktūru [Gadamer, 1993]. Interpretējot Gadamera sniegto veselības aprakstu, Fredriks Svinaeus (*Svinaeus*) iesaista Martina Heidegera (*Heidegger*) idejas, norādot, ka runa ir par īpašu pasaulē būšanas stāvokli – iemājošanu (*wohnen*). Pretēji tam, slimība tiek pārdzīvota kā nemājīgums (*unheimlichkeit*) [Svinaeus, 2001], kas liecina par pasaules un sevis jēgas struktūras izmaiņām (sabrūkumiem jeb jēgas trūkumu). Izgaismojot veselības un slimības jēdzienus, tiek izmantoti arī tādi jēdzieni kā noskaņojums (*befindlichkeit*), līdzsvars, iemiesotība, saprašana un valoda.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Mērķis ir sniegt ieskatu veselības un slimības jēdzienu izpratnē fenomenoloģiskā skatījumā, uzrādot šī skatījuma stiprās un vājās puses, kā arī attiecības ar pastāvošajām veselības teorijām. Pētījumā tika izmantota konceptuālās analīzes metode.

Secinājumi. Fenomenoloģiskā pieeja nav jāuzlūko kā alternatīva veselības teorija biostatistikajai vai holistiskajai veselības teorijai. Attiecībā uz pirmo – tā bagātina veselības jēdziena saprašānu, sniedzot analīzes līmeni, kas atbild uz jautājumu – kādu jēgu indivīds piešķir fizioloģiskajiem stāvokļiem, tos pārdzīvojot noteiktā vidē? Attiecībā uz otro – tā apraksta veselību un slimību nevis fizisko un mentālo spēju līmeni, bet nozīmes, kas tiek šīm spējām piešķirta, līmeni [Svinaeus, 2001]. Pozitīvi fenomenoloģiskās veselības teorijas aspekti ir slimības kā jēgpilna fenomena apraksts, veselības un laimes nošķirums, kā arī slimības un veselības kā procesu raksturojums. Problemātiski aspekti ir pārāk plaša slimības nozīme (apjukums, apmaldīšanās utt.), kā arī nespēja pamatot noteiktu stāvokļu kā slimību raksturojumu (vājprāts, viegla saaukstēšanās utt.).